

«Соборний МАЙДАН»

Міністерство культури
України

1 (91) січень-лютий 2019 р.

Національний заповідник «Глухів»

**Зоя
СНИЖОК**

Науковий
співробітник ІНЗ
«Гетьманська столиця»

Дві гетьманські столиці

Долі Батурина та Глухова тісно переплелися між собою. Ці міста свого часу були не лише місцем перебування гетьмана та генеральної старшини, а й центрами формування української державності, культури і національної самосвідомості.

Цього року гетьманській резиденції в Батурині виповнюється 350 років. А столичний статус за містом закріпився у березні 1669 р. саме у Глухові, де перший «батуринський» гетьман Дем'ян Ігнатович підписав умови гетьманування, так звані «Глухівські статті», за якими і визначався адміністративний центр Гетьманщини. У подальшому гетьмани Іван Самойлович та Іван Мазепа зі своєї резиденції у Батурині звертали погляд і на Глухів та розбудовували його. У цьому сенсі варто пригадати, наприклад, будівництво мурованого Успенського собору у глухівському дівочому монастирі.

Не скорений волі Петра I, Батурин був спалений московськими військами, і тоді естафету української державності підхопив Глухів. З 1708 р. він стає резиденцією гетьманів Івана Скоропадського та Данила Апостола, які в тяжких умовах наступу Москви на автономні права України намагалися триматися національних державницьких традицій.

22 лютого 1750 р. на раді, що відбулась у Глухові, на майдані біля Миколаївської церкви, гетьманом України обрали Кирила Розумовського. Саме він своєю діяльністю об'єднав два адміністративні центри. Рези-

Глухів. Старий центр із Миколаївською церквою. Художник В. Ратнер

денцією, за ініціативи новообраного гетьмана, було проголошено Батурин. Так Кирило Розумовський віддав належне державницьким традиціям та пам'яті Івана Мазепи. Та місто не могло відразу виконувати функції столиці, тому ще упродовж кількох років гетьманська канцелярія знаходилась у Глухові. Кирило Григорович активно взявся за розбудову головних міст Гетьманщини, створивши «Експедицію Батуринського та Глухівського будівництва».

Після ліквідації інституту гетьманства у 1764 р. Батурин втрачає свій столичний статус. Подальша політика Російської імперії, а згодом і радянської влади, спрямувалась на викреслення з історичної пам'яті

сторінок, пов'язаних з українською державністю. Головні міста Гетьманщини цілеспрямовано перетворювалися на рядові населені пункти. Але пам'ятки, які збереглися в Батурині та Глухові, нагадували про їх славне історичне минуле.

До теми історико-культурної спадщини останніх гетьманських столиць постійно звертались поети, художники, композитори. Чого тільки варті прізвища Т. Шевченка, Г. Лукомського, Г. Нарбута, О. Шапоріна. Наша мова ж піде про Володимира Яковича Ратнера (1936 р. н.) – українського художника-графіка та педагога образотворчого мистецтва із м. Суми, за освітою вчителя-істо-

Продовження на стор. 2

Продовження. Початок на стор. 1
рика, який в 1991 р. зобразив історичні пам'ятки Батурина та Глухова. А у 1994 р. за ініціативи працівника Сумського художнього музею Ганни Борисівни Ліпницької у м. Харкові було видано набір листівок «Дві столиці», до якого увійшли репродукції робіт художника. У січні цього року його примірник до музейного фонду НІКЗ «Гетьманська столиця» подарувала поетеса, музикант і педагог з м. Суми Ганна Петрівна Приходько. До набору входить 14 листівок, на яких зображені старожитності Батурина та Глухова, такими, якими їх побачив художник на зорі української незалежності. Серед листівок з батуринськими об'єктами знаходимо стару грушу та пам'ятний знак на місці садиби гетьмана Мазепи, палац гетьмана Кирила Розумовського, будинок Кочубея, Воскресенську церкву. На листівках, присвячених Глухову, – вулиця Валова, Трьох-Анастасіївська церква, Київська брама, Миколаївська церква, старі вулички міста.

Володимир Якович Ратнер залюбки погодився поділитись своїми спогадами про перебування та роботу в Батурині: «У 1991 році я приїхав до Батурина, щоб змалювати його краєвиди та історичні пам'ятки, адже завжди цікавився історією. Я оселився у хатинці-готелі, що знаходилась неподалік траси. Там проїздом зупинялись фургони на ніч. Готель мав чотири кімнати та неповтор-

Над Сеймом. Палац гетьмана Розумовського у Батурині. Художник В. Ратнер

ний етнічний колорит. Запам'ятався стіжок сіна у дворі.

Тиждень я натхненно працював над малюнками. З ранку до пізньої ночі. Мене вразила особлива чудова давня атмосфера, що панувала в Батурині. Саме повітря дихало історією. Пустинні інтер'єри палацу Розумовського, обірвані марші сходів... У пусті вікна залітали ластівки, наповнювали простір палацу щебетом. Мені вдалось піднятися на балкон, звідки відкривалась чудова панорама Сейму. Коли я працював у Кочубеївському парку, до мене підійшла жінка і сказала: «Бачите оте віконце? Там сиділа Мотря і плакала за своїм ко-

ханим Мазепою...». Як плакала Ярославна за своїм князем. Мене вразила ця історія кохання. Згадую парк біля будинку Кочубеїв... Вечоріє... Дуже темно і літають кажани.. Ефектно виглядав білий будинок у запущеному парку... Малюючи, я весь час був на виду. Працював на пленері. Адже головний принцип моєї творчості в тому, що я не пишу в майстерні, не вдосконалюю роботи потім, а залишаю їх такими, якими вони написані тут і зараз. Моя поява викликала неабияку цікавість у місцевих жителів. Пам'ятаю, як до мене підійшов один чоловік і каже: «Шевченко колись цікавився історією, а ви – перший після Шевченка». Взагалі батуринці поставились до мене гостинно і зі співчуттям. Підходили, цікавились моєю роботою, запрошували в гості. Але це було наївно, бо я не мав досить вільного часу. Як я приходив обідати в місцеву їдальню, то мені на тарілку викладали ще й солодоці. Коли змалював палац Розумовського, якась бабуся принесла мені обід у вузлику. Такому, як у мультику «Іжачок у тумані». Це було дуже зворушливо. Місцеві жителі переповідали мені історію Батурина. Це дуже важливо: жива історія, що передається з уст в уста, а не з книжок... Взагалі, я маю мрію ще приїхати до Батурина і знову попрацювати там на пленері».

Мине кілька років, і палац Кирила Розумовського у Батурині буде блискуче відrestaврований та відкритий для відвідування.

Воскресенська церква у Батурині. Художник В. Ратнер

**Яна
ЧЕРНЯКОВА**

**Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»**

Туристичні обрії Глухова 40 років тому

Глухівщина – це гарні природні ландшафти, прогріті літнім сонцем піщані пляжі, чиста тепла вода річок та озер, багатобарвність луків. Вона завжди вабила туристів не тільки миловидною природою, а і своєю багатою історичною спадщиною.

Глухів 1979 року запам'ятався охайністю і чистотою. Характерною рисою тогочасного міста було інтенсивне будівництво. Будували в переважній більшості багатоповерхові будинки: пожежне депо, 62-квартир-

ний будинок по пров. Поштовому, 70-квартирний будинок для робітників агрегатного заводу, нову їдальню технікуму. Цього ж року Глухів отримав статус міста обласного підпорядкування. За кілька десятиліть на північно-східній околиці виросло ціле промислове містечко: у липні 1960 року дав першу продукцію завод «Електропанель», у 1961 році випустив перші деталі для агрегатних станків завод агрегатних вузлів, 1969 року став до ладу завод «Сатурн»,

училища, стадіон тощо.

Знайомство туристів зі старовинним містом починалося з площі Рудченка, розташованої в самому «серці» Глухова. Вона являла собою пішохідну ділянку, що складалася з двох міських скверів. Відтоді ця найулюбленіша зона відпочинку й прогулянок місцевих жителів та гостей залишається такою і на сьогоднішній день.

Свідком минулих історичних подій у Глухові була Миколаївська

Панорама Глухова. Вид з Павлівського озера. 1970-ті роки

Вулицями Глухова (1979 р.)

1973 року – сироробний та комбикормовий заводи, 1974 року розпочав роботу цех № 24 Київського заводу обчислювальних машин, згодом трансформований у Глухівський завод засобів обчислювальної техніки. На той час у місті були вже зведені районний Будинок культури, колгоспний Будинок культури, широкоформатний кінотеатр, Будинок побуту, залізничний вокзал, автобусна станція, готель «Глухів», учбові корпуси технікуму і професійно-технічного

(1693–1695 рр.) і Спасо-Преображенська (1765 р.) церкви, Київська брама Глухівських міських укріплень (1766–1769 рр.). Неабияке враження на туристів справляв величний Трьох-Анастасіївський храм (1884–1893 рр.). Пишався Глухів і однією з найстаріших в Україні бібліотек, котра була заснована в 1790 році.

Центральною площею 70-х років ХХ ст. була площа Леніна. Її ансамбль доповнювали будинки універмагу та районного вузла зв'язку. Планувалось, що в майбутньому площу буде розширено, піднімуться будівлі готелю з рестораном і кафе. Пам'ятники, меморіали, вулиці та площі носили назви радянської доби. На вул. Радянській (зараз Києво-Московська) звертали на

Продовження на стор. 4

Продовження. Початок на стор. 3
себе увагу двоповерхові будівлі, що потопали в зелені дерев – корпуси Глухівського педагогічного інституту ім. С.М. Сергєєва-Ценського. На цій же вулиці стояло приміщення сільського професійно-технічного училища № 31, в якому в дореволюційні роки розміщувалися повітове земство та міська дума.

Глухів завжди вважався студентським містом, бо в ньому знаходились педагогічний інститут, технікум гідромеліорації та електрифікації сільського господарства ім. С.А. Ковпака, 2 професійно-технічних та медичне училища. На той час у адміністративному центрі налічувалось близько 8,5 тисяч учнів та студентів. Завжди на вулицях прогулювалась молодь, на лавах у парку лунали пісні під гітару. Молодь відвідувала музеї, ходила до кінотеатру, Будинку культури.

Тінистою прохолодою в жаркі літні дні вабив до себе міський парк культури та відпочинку, який заклали в місті ще дореволюційні часи. У 70-ті роки ХХ ст. там працювали атракціони, літній кінотеатр,

Автостанція «Глухів» (1979 р.)

павільйони для настільних ігор, дитячі майданчики. Планувалось, що у Глухові також з'явиться гідропарк в заплаві річки Есмані. Любителі водних прогулянок могли відпочити на Комсомольському (зараз Павлівське) або на Ленінському (зараз Скоропадське) озерах. У вихідні дні містяни виїздили або йшли пішки до найближчих лісових масивів – урочищ Борок та Лобасовщина, природні краєвиди яких зачаровували не тільки місцевих жителів, а й туристів.

Дбаючи про пам'ятки архітектури і культури, улаштовуючи нові

меморіальні місця, встановлюючи монументи тим, хто творив історію свого краю, глухівчани жили під девізом: «Ми сприймаємо минуле як найбагатший резервуар досвіду, як матеріал для роздумів, для критичного аналізу особистих рішень і дій. Ми черпаємо із минулого натхнення для нинішніх і майбутніх справ».

Своєрідність історичної долі стародавнього Глухова, велич його сьогодення для нинішніх і майбутніх стають тим відчутнішими, чим ближче знайомство з містом і його людьми.

Юрій
КОВАЛЕНКО

Завідувач
науково-дослідного
відділу Національного
заповідника «Глухів»

Дмитро Васильович Маркович на Глухівщині

У квітні 2019 р. минає 100 років від дня смерті Дмитра Васильовича Марковича – відомого українського письменника, правознавця, державного і громадського діяча, який у 1919 р. обіймав посаду міністра юстиції УНР. Дитинство Дмитра Васильовича пройшло на Глухівщині. Продовжуючи сімейну традицію мемуарної прози, крім іншого, у спогадах письменник залишив і цікавий опис глухівського періоду свого життя.

Батько його походив зі збіднілого дворянського роду. Він обіймав посаду лісничого. На початку 1850-х років його перевели на службу з Полтавської до Чернігівської губернії, де він із сім'єю оселився у селі Нова Гребля Глухівського повіту (зараз

вул. Некрасова у м. Глухові). Будинок лісничого був розташований на початку сучасної вул. Некрасова, на південній околиці Глухова. Про садибу Марковичів на Новій Греблі у ХІХ ст. дізнаємося із нарисів Дмитра Васильовича: «Переїхали ми жити в село Нова Гребля, біля міста Глухова. Чудовий дім, величезний сад, річка за садом і сосновий бір. Місцевість і все там вабило жити...».

Незабаром родина Марковичів переселилася до села Локотки, що поблизу Шостки. Тут, у Локотках, у Марковичів бував і гостював рідний брат батька – Опанас Васильович Маркович – перший чоловік української письменниці Марії Вілінської (Марко Вовчок). Він – знаний український фольклорист, етнограф, член Кирило-

Мефодіївського товариства. У своїх спогадах про дитячі роки Дмитро Маркович змалював подробиці візиту цієї відомої родини на Шосткинщину. «Пам'ятаю, я вперше почув від батька про дядька Панаса, як звали його у нас вдома, році так здається у 1858–59... Батько прочитав листа, якого отримав від брата, й почав радитися з мамою, куди поселити брата з сім'єю, бо той писав, що скоро приїжджає з дружиною Марією (відомою вже на той час письменницею Марко Вовчок) та сином Богдасем... Жили ми тоді поодаль від села, за греблею та за поміщицькою винницею у Чернігівській губернії. За винницею розкинувся щойно посаджений сад, далі наш будинок з величезним подвір'ям, і у ньому велетенські сосни, а за парканом сосновий ліс;

Дмитро Васильович Маркович

подвір'я неначе захопило частину чудесного загадкового лісу. Цей ліс завжди вражав мене таємничістю... Пам'ятається, як дядька чекали. Розмістили його у довгій вузькій кімнаті, з двома вікнами у двір... Величезна піч займала чверть кімнати; на стінах соснові полицки з великою кількістю книг; стіл біля вікна та диван біля стіни... Пам'ятаю обличчя і фігури дорогих людей. Дядько Опанас був високого зросту, бронет, з невеликими вусами... Його карі очі постійно змінювали вираз обличчя, воно то ставало грізним, і я боявся його у ті хвилини, то враз просягнувалося так швидко, що переходу від суворого до веселого неможливо було помітити... Тітка Марія Олександрівна відрізнялася від Опанаса Васильовича в усьому... з сірими, красивими очима... Я пам'ятаю її високу, з великою русою косою... Але більше всіх здивував мене Богдась. Ми були виховані за панськими звичаями. Мама напівіспанка-напівнімкеня, няня німкеня, батько говорив завжди російською, навчали нас, як і усіх панських дітей на той час, усім панським пристойностям, одягали по-німецькому, і тут я бачу Богдася: волосся підстрижене коротко, у кружок, одягнений у вишивану сорочку, заправлену у штани, підперезаний поясом і босий... Говорив тільки українською... Справжній мужичок...».

Незважаючи на зрусіфікований уклад життя, будинок родини Марковичів залишався своєрідним українським культурним осередком, де часто влаштовувалися літературні та музичні вечори. Батько Дмитра,

Опанас Васильович Маркович

Василь Васильович, знав дуже багато українських народних пісень, сам добре співав і грав на фортепіано.

Знайомлячись далі зі спогадами Д. Марковича про його дитячі роки, дізнаємося про візити майбутнього письменника із своїми батьками до маєтків дворян-сусідів. У цих описах є чимало цікавих подробиць щодо особливостей життя та побуту різних верств населення Глухівщини та Шосткинщини середини XIX ст. Так, опис поїздки у гості до родини Клочкових дає уявлення про їхній невеликий поміщицький будинок, обсаджений бузком та садом. Вірогідне місце, де була розташована садиба, – це сучасне село Клочківка Глухівського району.

У спогадах Д. Марковича про святкування іменин доньки одного з некрасівських поміщиків Тимофія Магеровського, Ольги, привертають увагу і докладний опис маєтку Магеровських у селі Некрасовому, і топографія села, і народні традиції, яких дотримувались українські дворянські родини. Автор знайомить читачів із уподобаннями представників роду Магеровських, описує, як вони одягалися, що пили та їли. «...Тимофій Петрович закликав мужчин до закуски, а величезний стіл в ідальнім покої весь заставлений карафами й бутельками з горілками. Тут були, як хазяїн називав, – старка, горілка столітня, настойки – Антонова, генеральська, козака, червона, шлункова, гірка, любисткова та інші. На тарілках стояв цілий стовп паусної ікри, кав'яру, ікра сіра, зовсім свіжа, балики янтарові, білорибця, оселедці, навіть тараня, форшмаки п'яти гатунків, а далі солоні й оцетові

Марко Вовчок

маринади з грибів білих, рижиків і опеньок, і ціла гора піріжків з м'ясом, з капустою, з грибами свіжими...».

Колоритно змальований Д. Марковичем ряд персоналій, пов'язаних з історією Глухова, як-от В.І. Туманський, брати Шмигунови та ін.: «...Повітовий предводитель дворянства – В.І. Туманський, британський, з очима, як у кролика, червоними, з сигарою в зубах... Зараз же здалека, видно було, їхала коляска четвернею встяж з фореитором, на козлах сидів хлопець козачок з великим кисетом у руці, а всередині британський, товстопийкий пан і поруч з ним худий, блідий, з вусами надзвичайної довжини: він держав у руці люльку з довженням чубуком – се брати Шмигунови з Глухова – дворяни, британський – якийсь чин по опеці, а довговусий – ротмістр гусарський в одставці... Кращий на весь повіт і на всю губернію пан Маркович, що в Сваркові. Там людей ніхто ніколи не карає, панщина один день на тиждень, хати всі нові, є школа, лікарня, – от як поїдете коли туди, – обійдіть село – самі побачите, там селяни-кріпаки краще живуть, в сто крат краще за козаків, і Сварков – як місто, нема й казенного такого села...».

Коли Марковичі мешкали у Локотках, Дмитро вступив до Новгород-Сіверської гімназії. Відомо, що незабаром, у зв'язку із «неблагонадійністю» та за вільнодумство, батька перевели по службі у Вологду. Вся родина переїхала до Росії. Пізніше Дмитро Васильович Маркович повернувся на Україну, якій присвятив і всю свою творчість, і все життя.

**Людмила
АРТЕМОВА**

**Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»**

Глухів – одне із найстаріших міст України, що має тисячолітню історію. У фондах Центрального державного історичного архіву України у Києві є чимало документів, у яких зберігається інформація щодо різних періодів розвитку літописного Глухова. Так, на початку XVIII ст. він став одним із найкрасивіших міст Лівобережжя. Отримавши статус столиці Гетьманщини у 1708 р., його містобудівний розвиток набув неабияких масштабів. Але нищівна пожежа 1784 р. ущент спопелила практично все місто. Зокрема згоріло 160 дерев'яних та мурованих лавок із різним «купеческим красним товаром всередині города обнесенного земляним валом и вне оного», близько 300 дерев'яних житлових будинків, 5 винокурень, міські Київські ворота, острог, будівля Малоросійської колегії. Дівочий монастир та чотири кам'яні храми, які стояли осторонь щільної дерев'яної забудови, вигоріли зсередини.

Глухівська пожежа у серпні 1784 року не була сучасним природним стихійним явищем. Причиною виникнення цього руйнівного лиха стала, скоріше за все, людська недбалість. Наразі у це важко повірити, але Глухів вигорів майже до тла через звичайні грінки (підсмажені скибки гречаного хліба). Незадовго до того саме їх і випікали в одній із хат, яка стала епіцентром даної пожежі. Ці грінки називалися тоді «гречишні стовпці». За тлумачним словником Даля (друге видання, том 1 (1880) – «*гречневики, гречишники, гречушники, гречаники* м. мн. хлібное изъ гречневой муки», – які складалися «стопочкой, стаканчикомъ, столбцами и разносились на лотках».

У XVII–XVIII ст., відповідно до традицій української національної кухні, простий люд споживав і «гречишні стовпці», і грінки із горохового борошна (гороховики), які натовді були своєрідними ласощами, щось на кшталт сучасного печива. У оповіданнях із народного життя Ганни Барвінок (у дівочтві Білозерської), представниці українського дворянства та дружини П. Куліша, читаємо: «Коли й яблук напечемо, губ напружимо, гринок ізробимо, да й живемо».

То що ж виявляється: Глухів утратив свою столичну велич і набув рис рядового повітового містечка через пожежу, якій прямо чи опосередковано

Глухівська пожежа 1784 року

сприяло саме постійне випікання в одній із домівок її господарями печива на продаж?

Серед архівних документів збереглися свідчення про останню глухівську пожежу. Шляхом реконструкції та інтерпретації подій минулого, за допомогою достовірних архівних матеріалів ЦДІАКУ (ф. 54, оп. 1, спр. 3251), можна врешті-решт отримати правильне уявлення щодо цієї події.

Її Імператорська Високість, російська самодержиця Катерина II, вимагала у тогочасного генерал-губернатора Малоросії графа П.О. Румянцева-Задунайського реляції і відомостей «о сгоревших 7 числа августа сего 1784 году Новгородского Северского наместничества в уездном городе Глухове в великий пожар казенных публичных и партикулярных строений и домах» та доношеній, звітів щодо причин, які призвели до таких руйнівних наслідків. Із офіційного письмового повідомлення (рапорту) полковника і глухівського коменданта Євдокима Простоквашина до президента Другої Малоросійської колегії фельдмаршала П.О. Румянцева-Задунайського дізнаємося, що пожежа розпочалася із загоряння у будинку «отставленного из глуховского батальона на собственное пропитание солдата Платона Нихтова, питавшегося с женою ево и детьми печением на продажу гречишных столбцов».

Із показань самого солдата Платона Нихтова та його дружини Меланії Максимової, отриманих та занотованих Глухівською комендантською канцелярією під час допиту останніх, стає зрозумілим, що пожежа дійсно розпочалася у хаті, де незадовго до того вони випікали-допікали «гречишні стовпці» на продаж: «Сего августа 7 числа поутру рано напекши с мужем своим гречневых столбцов, коих муж ее наклевал коробку понёс для продажи на базар. А она стала другое тесто столбцов ставить в печь и как спеклись собрав оные из печи, понесла столбцы на базар. А в доме осталась дочь их Марфа по девятому году да нанятая работница солдатская дочь девка Матрена Лебедева лет пятнадцати, коим приказала гречку драть и поджидать по возвращении их с базара».

Подальше вивчення архівних джерел вказує на те, що саме цих домогачів

Фрагмент експозиції музею археології Національного заповідника «Глухів», присвячений пожежі 1784 р.

та їх господарську діяльність (про яку постійно наголошується у ділових документах) слідство визнало ймовірними винуватцями пожежі у Глухові у серпні 1784 р., адже вже «в десятом часу по полуночи» палав як «ветхий домик Платона Нихтова», так і район між вулицями Севською і Московською.

Протягом нетривалого часу «превеличайший ветер с вихром в то время случившийся», «зриваючи палаючі солом'яні дахи з хат», переніс вогонь від хати Платона Нихтова до міського валу, охопив вал з усіх боків. Одночасно сильний вітер перекинув полум'я через вал у різних місцях до середмістя, а вже звідти через Есмань – на Веригинський форштадт, що викликало страшну паніку і поклато край будь-яким спробам боротися з пожежею. Місто продовжувало горіти і по обіді, і ще вночі 7 серпня...

Після пожежі вцілілі стіни Михайлівської церкви та Успенського собору дівочого монастиря за наказом Катерини II були розібрані на цеглу, а на відбудову інших споруд (крім Троїцького собору) кошти не виділялися. Колишня гетьманська столиця перетворилася у провінційне містечко, зменшилася кількість населення. Лише завдяки тому, що Глухів розташовувався на головній дорозі між Києвом і Москвою, місто далі розвивалося як торговельний центр.

Вера
НАЗАРОВАГенеалог
г. Москва

Тропинками глуховских кладбищ

Продолжение.

Начало в № 1(61), 3(63) – 6(66) 2014 г., № 3(69) – № 6(72) 2015 г., № 1(73), № 3(75) – № 6(90) 2018 г.

САМУЙЛОВИЧ

В центре глуховского еврейского кладбища, на одном из некогда престижных мест, рядом друг с другом, можно найти 3 полуразбитых дорогих гранитных памятника, принадлежащие семье Самуйлович. Эта фамилия известна в Глухове с середины XIX века. Три первых поколения этой семьи были купцами 2-й гильдии, а их потомки стали врачами, торговцами, промышленниками и даже купцами 1-й гильдии, что для уездного Глухова было практически недостижимой величиной. Лишь пятое поколение Самуйловичей разлетелось по свету, оставив родные края.

Гирша Велькович Самуйлович принадлежал к третьему поколению глуховских Самуйловичей. С середины 1870-х годов он занимался

разного рода торговлей, в середине 1880-х годов был присяжным заседателем по Глуховскому уезду, в 1890-х годах вместе с сыном Доном Гиршевичем занимался лесозаготовками и торговлей лесом. Всего у Гирши Вельковича было 5 детей.

Скончался Г.В. Самуйлович в 1907 году и был похоронен на глуховском еврейском кладбище. На его могиле стоял нетрадиционный для еврейских надгробий памятник в виде часовни с традиционным, написанным на иврите, именем погребенного: «р. Цви бар Зеэв Самуйлович». Именно по такой «официальной форме» его вызывали в синагоге к Торе. Чтобы была понятна такая подмена имен, раскроем их семантику. Имя Цви переводится с иврита как «олень», равно также переводится с идиша имя Гирш. Примерно тоже самое и с именем отца – имя Зеэв переводится с иврита, как «волк», на идише это же значение имеет имя Вольф или Велвел («волчонок»). Таким образом «официальная форма» имени записывалась в религиозных документах, например, в брачном контракте (кетубе), а в повседневной жизни и в светских государственных бумагах использовался аналог официального имени на идише.

В паре метров от надгробия Гирши Вельковича Самуйловича стоит черный гранитный куб – это основание памятника его племянника, Менделя Самуил-Берковича (Мендель Борисовича) Самуйловича.

Купец 2-й гильдии Мендель Борисович Самуйлович жил на Терещенковской улице, занимался продажей мануфактурных товаров и владел агентурной конторой на Базарной площади. Принадлежавшее ему недвижимое имущество оценивалось в сумму более 5000 рублей, что дает основание считать его одним из самых богатых евреев в городе. В 1909 году Мендель Борисович Самуйлович стал председателем правления открывшегося в Глухове Общества Взаимного Кредита и оставался в этой должности вплоть до своей смерти. Он скончался в Киеве в 1918 году от рака

Продолжение на стр. 8

Памятник на могиле Г.В. Самуйловича

Надгробие С.Я. Самуйловича

Продолжение. Начало на стр. 7
желудка, был похоронен в Глухове на еврейском кладбище. После его смерти вдова, Ципа Еселевна (Цицилия Иосифовна), вместе со старшим сыном Борисом некоторое время пыталась продолжать торговые дела мужа. В 1926 году, как торговцы, они оба были лишены избирательных прав, после этого переехали в Москву к младшему

сыну Владимиру Михайловичу Самойловичу (в какой момент и по каким причинам его фамилия стала писаться через букву «о» – не известно), который впоследствии стал выдающимся советским авиаконструктором и лауреатом Сталинской премии.

Третье сохранившееся надгробие принадлежало Самуилу Яковлевичу Самуйловичу, которому Мендель Бо-

рисович приходился дядей.

Купец Самуил Яковлевич Самуйлович владел недвижимым имуществом в 1500 рублей, имел дом на Спасской улице, контору по продаже леса на Киево-Московской улице и, совместно с Петром Игнатьевичем Белашевым, аналогичную контору на станции Горелые хутора Московско-Киево-Воронежской железной дороги.

У радянській історіографії історії Глухова ви не знайдете посилань на ці джерела. Заідеологізовані краєзнавці та історики хоча і розуміли, наскільки антилюдськими були дії більшовицької влади у роки її становлення, але не мали права згадувати про ці події, тим більше писати про них об'єктивно.

Сучасна історична наука не стоїть на місці. Ми продовжуємо публікувати документи Державного архіву Сумської області (ф. Р – 2362, оп. 1, спр. 36) періоду Української революції 1917–1921 рр. про події, що відбувалися у Глухові в цей час. Подано мовою оригіналу.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Глуховский Исполком объявляет всем торговым заведениям, производящим продажу табачных изделий, а также и заведениям по выделке и продаже газовых, фруктовых, ягодных и других безалкогольных напитков, что патентный сбор не отменен и владельцам всех указанных заведений предлагается в недельный со дня объявления сего срок выбрать установленные патенты. Выдача патентов производится в канцелярии по предъявлении полученной от поданного Инспектора

Сторінками минулого

регистрационной карточки.

Виновных в неисполнении сего будут привлекаться к суду Революцион. Трибунала.

Председатель Исполкома Нечмоня
Завед. Уфинотделом Богачевъ
Заведующий Подотд. Прям.
Налог. Виноградский

Инсп. косвен. Налоговъ
Гордиевский
Секретарь Прокопчикъ.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Довожу до сведения населения гор. Глухова и его окрестностей, что при Глуховском уездном ревкоме открыла свои действия Уголовно-следственная Комиссия, Институт. ул. № 20, куда и прошу обращаться с заявлениями, за справками и советами.

Комисар Юстиций Н. Бизев
Секретарь К. Лапко.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

По имеющимся у меня сведениям солдаты, возвращающиеся с войны в отпуск, или совсем привозят с собой много казенных вещей, или даже оружие. В виду того, что наша армия нуждается в обмундировании и оружии, предлагаю всем у кого имеются непра-

вильно полученные казенные вещи и оружие, сдать все это обязательно до 25 сентября 1917 г. Старшим милиционерам или Глуховскому Воинскому Начальнику. Предупреждаю, что после 25 сентября мною будут предприняты массовые обыски и лица, скрывающие казенные вещи или оружия, понесут законную ответственность.

Настоящее объявление не касается охотничьих ружей и револьверов не военного образца и должно быть вывешено во всех селах и обязательно оглашено Председателями сельских комитетов на сходках.

Глухов, 15 Сентября 1917 г.
Глуховский уездный Комиссар
А.П. Трофименко.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

В ночь на 3 мая по постановлению Революцион. Штаба расстрелян Яков Красовицкий за выдачу немецко-гайдамацким бандам советских работников.

Начштаба И.В. Петров
Адъютант Коломиченко
Секретарь Зельцер.

*Підготував до друку
Олександр Мірошніченко*

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»
Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.
Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net
Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника
Верстка Віктора ІСАЄВА
Газета надрукована у АТ «Шосткинська міська друкарня»
м.Шостка, вул. Свободи, 69
Підписано до друку 17.05.2019 р.
Тираж — 500 примірників. Замовлення № 3891.
Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Юрій КОВАЛЕНКО
Ірина МОШИК
Олександр МІРОШНИЧЕНКО
Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО